

ARAB XALQ OG'ZAKI IJODI: TARIXI, JANRLARI VA BADIY XUSUSIYATLARI

Sotvoldiyeva Xilola Vahobovna

Andijon davlat chet tillari instituti o'qituvchisi

Mahammadqobilova Muslimaxon Mansurjon qizi

*Ingliz filologiyasi, o'qitish metodikasi va tarjimashunoslik fakulteti, filologiya va
tillarni o'qitish: arab tili yo'nalishi 1-bosqich talabasi*

Annotatsiya: arab xalq og'zaki ijodi haqida, uning kelib chiqishi, uzoq o'tmishi haqida ma'lumotlar beriladi. Uning janrlari va yozma adabiyotga ko'chish bosqichlari tahlil qilinadi. Bugungi kundagi ahamiyati izohlanadi.

Kalit so'zlar: xalq og'zaki ijodi, tarixiy ahamiyat, johiliya davri, maqollar, she'rlar, ming bir kecha ertaklari, topishmoqlar, qissalar, qasidalar, rajaz, she'r bozorlari.

Annotation: Information is provided about Arab oral folklore, its origins, and its long history. Its genres and stages of transition to written literature are analyzed. Its significance today is explained.

Keywords: oral folklore, historical significance, the era of ignorance, proverbs, poems, One Thousand and One Nights, riddles, stories, odes, rajaz, poetry markets.

Аннотация: Содержит информацию об арабском фольклоре, его происхождении и долгой истории. Анализируются ее жанры и этапы перехода к письменной литературе. Объясняется его значение сегодня.

Ключевые слова: устное народное творчество, историческое значение, период невежества, пословицы, поэмы, «Тысяча и одна ночь», загадки, рассказы, оды, раджаз, поэтические базары.

Arab xalqi asrlar davomida o'zining boy og'zaki ijodi, badiiy tafakkuri va madaniy merosi bilan jahon sivilizatsiyasiga beqiyos hissa qo'shgan. Og'zaki ijod arab xalqlarining tarixiy xotirasi, axloqiy qadriyatlari, diniy tushunchalari va kundalik hayotining ajralmas bir qismidir. Bu ijodiy meros arab adabiyotining shakllanishida, ayniqsa, islomdan oldingi davrda (jahiliya davri) muhim o'rin egallaydi. Ushbu maqolada arab xalq og'zaki ijodining kelib chiqishi, janrlari, badiiy uslubi, mavzular xilma-xilligi va zamonaviy davrdagi ahamiyati yoritiladi.

I. Arab xalq og'zaki ijodining kelib chiqishi va tarixi

Arab og'zaki ijodi o'z ildizlarini qadimgi yarim ko'chmanchi jamiyatlarda shakllangan turmush tarzidan oladi. Ko'chmanchi badaviylar (beduindan) o'zaro aloqa, urf-odat va

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

an'analarni asosan og'zaki tarzda uzatganlar. Bu og'zaki meros avloddan-avlodga ko'chib, xalq orasida yod olish va yoddan aytish orqali saqlanib qolgan.

Islomdan oldingi davrda arab qabilalari o'rtasida she'riyat va hikoyachilik ancha rivojlangan bo'lib, ular o'zining kuchli poetik tizimi, obrazlilik va hissiy ifodasi bilan ajralib turgan. Ko'pincha bu ijodiy asarlar karvonlarda, bazmlarda, bozorlarda (masalan, Ukkoz bozori) ommaga namoyish etilgan.

Islom dini kelgach, og'zaki ijodga Qur'on va Hadis ilhomi singib bordi. Bu esa diniy rivoyatlar, qissalar va targ'ibot janrlarining shakllanishiga sabab bo'ldi.

II. Arab og'zaki ijodining asosiy janrlari

Arab xalq og'zaki ijodi bir nechta janrlar orqali boyib kelgan bo'lib, ularning har biri o'ziga xos estetik va funksional xususiyatlarga ega.

1. She'riyat (Shu'ara)

Arab og'zaki ijodining eng mashhur va qadimgi shakllaridan biri she'riyatdir. Qadimgi arab she'riyati "qasida", "muvasshah", "rajaz", "matal" va "zajal" janrlarida ifodalangan.

Qasida — odatda qabilaning shon-shuhratini madh etuvchi, sevgini ifodalovchi yoki biror voqeani tasvirlovchi uzun she'riy shakl.

Rajaz — qisqa, tez aytiladigan ritmik she'r bo'lib, janglarda dushmanni qo'rqitish yoki ruhiy tayyorgarlik ko'rish maqsadida ishlatilgan.

Matal — xalq orasida mashhur bo'lgan, ibratli qisqa hikmatlar bo'lib, ko'pincha nasihatoma'mnoni o'z ichiga oladi.

2. Qissalar (rivoyatlar)

Qissalar — tarixiy, diniy va ertaknamo voqealarni o'z ichiga oluvchi xalq ijodiyoti shakli bo'lib, ko'pincha og'zaki tarzda avloddan-avlodga o'tgan.

Mashhur qissalardan biri — "Alf layla va layla" (Ming bir kecha) to'plamidir. Bu asar xalq og'zaki ijodining eng mukammal namunasi. Unda hind, fors va arab elementlari qorishib ketgan bo'lsa-da, xalq ruhini aks ettiradi.

3. Ertaklar (hikoyatlar)

Arab ertaklari ko'proq fantastik unsurlar, hayvonlar tilida hikoya qilinadigan voqealar, aql-zakovat va dono odamlar haqidagi syujetlarga boydir. Ular tarbiyaviy ahamiyat kasb etgan.

4. Topishmoq (al-lughz)

Topishmoqlar arab xalq og'zaki ijodida bolalar tarbiyasi va aqliy salohiyatini oshirishda xizmat qilgan. Ular ko'pincha majoziy ifoda va allegoriyalarga asoslangan.

5. Maqollar va hikmatlar

Arab tilida maqollar ("al-amthal") xalq donishmandligini ifoda etuvchi muhim janr hisoblanadi. Ular qisqa, lo'nda va chuqur ma'noli bo'lib, ko'pincha ijtimoiy hayot, odob-axloq, mehnat va adolat mavzularini qamrab oladi.

Arab xalq og'zaki ijodining mavzular doirasi

Arab og'zaki ijodi mavzularining xilma-xilligi bilan ajralib turadi. Quyidagi asosiy mavzularni ajratish mumkin:

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Vatan va qabila madhiyasi

Sevgi va ayriliq

Diniy g'oyalar va axloqiy qadriyatlar

Qahramonlik va jasorat

Hikmat va tajriba

Ayni mavzular arab ijodining o'ziga xos badiiy ifoda vositalari yordamida berilgan: tashbih, istiora, tazod, mubolag'a va boshqa uslublar keng qo'llanilgan.

Arab og'zaki ijodining jamiyatdagi roli

Arab xalq og'zaki ijodi asrlar davomida nafaqat estetik zavq ulashgan, balki axloqiy, diniy, tarbiyaviy va tarixi axborotlarni saqlash va uzatish vositasi bo'lgan.

Ushbu ijodiy meros orqali arab xalqi o'zining tarixini, qahramonlarini, qadriyatlarini eslab qolgan. Shuningdek, og'zaki ijod o'ziga xos "xalq arxivi" vazifasini bajargan.

Bugungi kunda ham arab xalqlari orasida og'zaki ijod jonli ravishda mavjud. U teatr, kino, adabiyot va musiqada o'z ifodasini topmoqda. Shu bilan birga, internet va media orqali xalq ertaklari, maqollar va qissalar keng targ'ib qilinmoqda.

Ayrim zamonaviy yozuvchilar — Najib Mahfuz, Taha Husayn va boshqalar o'z asarlarida xalq og'zaki ijodi elementlaridan ilhomlangan.

Arab xalq og'zaki ijodi — bu boy tarixiy, madaniy va estetik meros bo'lib, bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. U xalq tafakkurining yorqin ifodasi, badiiy zehni va ruhiyatining aksidir. Arab og'zaki ijodi nafaqat arab dunyosining, balki jahon adabiyoti va madaniyatining muhim tarkibiy qismidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Al-Mas'udi, Muruj adh-dhahab wa ma'adin al-jawhar (Oltin yaylovlar).
2. Sells, M. (1999). Desert Tracings: Six Classic Arabian Odes. Wesleyan University Press.
3. Nicholson, R.A. (1907). A Literary History of the Arabs. Cambridge University Press.
4. Gerhardt, M. (1963). The Art of Storytelling: A Literary Study of the Thousand and One Nights. Brill.
5. Ali, A. Y. (2004). The Qur'an: Text, Translation and Commentary. Tahrike Tarsile Qur'an.
6. Badawi, M.M. (1992). Modern Arabic Literature. Cambridge University Press.
7. El-Shamy, H. M. (2004). Types of the Folktale in the Arab World. Indiana University Press.
8. Hitti, P.K. (2002). History of the Arabs. Palgrave Macmillan.

